

“Kirjandus pole meelelahutuseks, vaid mõtlema õppimiseks,” viitab Satu Mattila.

Raamat sahtlis, vestlus netis

S a t u M a t t i l a

Kasvatusteaduste magister, Pühamaa klassiõpetaja, “Netlibrise” koordinaator Soomes

Soome põhikoolis pööratakse varasemast rohkem tähelepanu kirjandusele.

1999. aasta alguses jõustunud uues kooliseaduses sai Soome koolis õppeaine “emakeel” nimetuseks “emakeel ja kirjandus”. Tollane haridusminister Olli-Pekka Heinonen ütles, et kirjandus on see, mis hoiab koos kogu haridust. Ta toonitas, et kirjanduse puhul pole tegemist meelelahutuse, vaid mõtlema õppimisega (Helsingin Sanomat, 3.02.1999).

2004. aasta alguses jõustusid Soomes õppekava uued põhialused, kus “emakeele ja kirjanduse” olemus on senisest konkreetsemalt lahti seletatud. Seal on märgitud, et tegemist on nii teabe-, oskus- kui ka kunstiainega. Rõhutatakse sedagi, et kirjandusteoseid arutades saavad lapsed arendada oma suhtlemisoskust. Emakeelt ja kirjandust

on 1. ja 2. klassis seitse, 3. kuus, 4. viis, 5. neli, 6. viis ning 7., 8. ja 9. klassis kolm tundi nädalas.

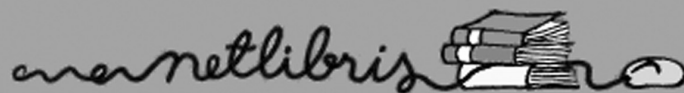
Lugemine sõltub õpetajast

Uue õppekava põhialuste koostamise ajal vaieldi palju selle üle, kas tuleks võtta kasutusele ka soovitatavate raamatute täpne loetelu (kohustuslik kirjandus) või anda koolidele ette vaid kohustuslike raamatute arv. Kuna emakeele ja kirjanduse tunde on suhteliselt vähe, pooldan pigem põhimõtet “igapäevasele sobivat lugemist” kui “kõigile kohustuslik raamat”.

Ka õppekava koostajad loobusid kohustuslike raamatute mõttest ja nii eeldatakse näiteks 2. klassi jõudnud õpilase puhul, et ta “on lugenud vähemalt mõnda oma lugemisoskusele vastavat lasteraamatut”. 3. ja 4. klassi jõudmise puhul eeldatakse, et õpilane “on lugenud läbi kogu klassile lugeda antud teosed ja valikuliselt muidki raamatuid, ta on lugenud ka palju lühikesi tekste ning

analüüsinud neid eri viisil”. 5.–9. klassi puhul räägitakse samuti kogu klassi ühiste ja enda valitud teoste lugemisest. Mis raamatuid ja kui palju igal õppeaastal loetakse, on jäetud õpetaja otsustada. Kuna emakeele ja kirjanduse õppekavasse on lisatud meedia-, filmi- ja teatrikursus, tuleb klassis ühiselt loetud raamatuid õppeaasta kohta vaid mõni üksik.

Seda mõnda üksikutki pole alati lihtne leida. Hästi varustatud ja aja nõuetele vastavad raamatukogud on vaid mõnes koolis, mistõttu enamik koole kasutab kohalikke raamatukogusid ning kaugemal asuvaid koole teenindavad raamatukogubussid. Paraku ei suuda valdade ega koolide raamatukogud sageli hankida piisavalt uusi raamatuid, et kogu klass saaks lugeda ühte ja sama teost ühel ajal. Mõningaid klassikuid jätkub tervele klassile, kuid uusi raamatuid hangitakse enamasti vaid paar-kolm eksemplari.

Alklassides on kujunenud üheks lahenduseks, et õpetaja loeb mõned raamatud kogu klassile ise ette. Kuid õpilased leiavad eakohaseid ilukirjandustekste ka õpikust, kus on teabematerjali (näiteks grammatika) ja oskusmaterjali (näiteks käekirjaharjutused) kõrval ka kunstimaterjali (luule, novellid, katkendid laste- ja noorsooraamatutest). Alklassides ja mingil määral hiljemgi kasutatakse keele ja kirjanduse õpetamisel veel töövihikuid, mis koosnevad kirjaniike tekstidest ja nendega seotud harjutustest.

Ise olen peaaegu kogu oma karjääri vältel õpetanud väikeses Uusikaupunki külakoolis, kus alguses oli kaks, nüüd aga kolm õpetajat. Möödunud õppeaastal olin 3. ja 4. klassi õpilaste liitklassi klassiõpetaja. Pearõhu olen pannud lugema ja kirjutama õppimisele, aga olen leidnud alati võimalusi tutvustada, lugeda ette ja analüüsida ka lasteraamatuid.

Valjusti loen õpilastele ette 3–4 raamatut õppeaastas. Tavaliselt on need klassikute, näiteks Astrid Lindgreni teosed. Möödunud õppeaastal tutvusid mu õpilased Thorbjörn Egneri raamatuga "Kolm röömsat röövlit". Klassiõpetaja on selles mõttes heas olukorras, et saab kasutada lasteraamatuid teistegi ainete õpetamisel, head lasteraamatud pakuvad ainet ka käsitööks, muusikaks, joonistamiseks, liikumiseks. Siin ongi see koht, kus kirjandus aitab hoida koos kogu haridust. Klassiõpetajal on ühtede ja samade õpilastega palju tunde, mistõttu tal on raamatute jaoks lihtsam aega leida kui näiteks vanema astme aineõpetajal.

"Netlibris"

Väga palju oleneb aga õpetaja isiksusest. Kui klassiõpetaja ei pea kirjandust oluliseks, ei pruugi koolipäeva mahtuda kuigi palju "üleliigseid" lugemishetki. Õppekava põhialustes on kirjanduse õppimise tähtsus selgelt esile toodud, kuid emakeele ja kirjanduse ainekava on nii üldsõnaline, et minu meelest sõltub õpe-

tajast liigagi palju, kui palju õpilased koolis kirjandusega tegelevad.

Kirjanduse lastele huvitavamaks muutmisel kasutan ka interneti. Koolivalitsus koos asjast huvitatud valdadega viib ellu nüüd juba lõpusirgele jõudnud laialdast virtuaalkoolide arendamise projekti "Soometeadusühiskonnaks". Minu õpilased osalevad emakeele ja kirjanduse õpetamise virtuaalkooli projektis "Netlibris" (www.netlibris.net), mis on mitme valla ühisprojekt. "Netlibris" on erias ja erinevatele lugejatele mõeldud virtuaalsete kirjandusringide ühisnimi. Eri koolide õpilastest moodustatakse rühmad, kes loevad iga kuu koos väljavalitud raamatuid ja vestlevad nendest internetis oma kinnisel leheküljel. Näiteks minu õpilased on seal vestelnud Uusikaupunki teise väikekooli, Lahti kooli õpilastega.

"Netlibrise" süsteem rajaneb üheskoos ja üksteiselt õppimise ning kirjanduse elamusliku õpetamise põhimõttel. Rõhutatakse lugeja isiklikku lugemiskogemust ja selle kogemuse jagamist teiste lugejatega. Vestlustes osalevad ka tuutor-õpetajad, kes annavad vestlusele vormi ja juhivad arutelu käiku, tuues vestlusesse õpitava kirjanduse termineid (näiteks sündmustik, peategelane), aga nad ei ürita anda loetule "õigeid" tõlgendusi. Mõte on selles, et õpilaste rühm tõlgendab loetut ühisarutelude käigus ise.

"Netlibris" loetavad raamatud valitakse iga vanuserühma tarvis tehtud raamatute andmebaasist, mis on koostatud teemade järgi ning mida uuendatakse ja täiendatakse igal aastal. "Netlibrise" õpilased harjutavad muu kõrval ka andmebaasi kasutamist ja sealt materjali leidmist.

Internetivestlust ei alustata muidugi kohe pärast raamatu läbilugemist, vaid enne käsitletakse loetut igakülgelt oma klassis vastavalt sellele, mitmenda klassiga on tegemist. Seda etappi võiks nimetada subjektiivseks või spontaanseks reaktsiooniks loetule. Internetivestlus on otsekui jäämäe tipp, kus avaldatakse

arvamust klassiaruteludes kogunenud uute teadmiste põhjal.

Lugemispäevik

Üks keskne tööviis "Netlibris" on lugemispäevik. Õpilasi harjutatakse loetu kohta päevikut pidama, lugedes tekkinud mõtteid ja küsimusi kirja panema. Internetivestluste ajal on hea lugemispäevikust kaasvestlejaile küsimusi võtta, samuti teiste küsimustele vastuseid leida. Lugemispäevikusse võib teha loetud teksti kohta vabas vormis ülestähendus, aga lähtuda võib ka õpetajalt saadud ülesannetest. Lugemispäeviku hästi juhendatud koostamine aitab õpilastel süveneda kirjandusse ja toetab ühtlasi praktilisel lugema ja kirjutama õppimisel.

"Netlibris" osalev õpilane loeb õppeaasta jooksul 6–8 andmebaasi kaudu valitud raamatut, teeb nende kohta oma lugemispäevikusse märkusi ja vestleb nendest internetis. Raamatuid loetakse ja lugemispäevikut täidetakse osalt tundide ajal, aga sageli ka kodutööna.

Mitu minu õpilast on saanud "Netlibrise" lugemisdiplomi. Selleks tuleb veerandi jooksul lugeda teatud arv raamatuid ja lahendada sinna juurde kuuluvad ülesanded, mis toetavad põhikooli õppekava eesmärke. Lugemisdiplomi ülesannete pank on "Netlibrise" koduleheküljel kõigile vabalt kättesaadav ja õpilased saavad ülesandeid ise valida.

Lõpetuseks: väga tähtis on klassi üldine suhtumine raamatusse. Kui õpilasel on pooleliolev raamat pidevalt koolilaua sahtlis, saab ta ka lühikesi vabu hetki lugemiseks kasutada. Minu õpilased teevad seda hea meelega.